

POSUDEK OPONENTA DIZERTAČNÍ PRÁCE

MgA. Marek Turošík

PUTUJÍCÍ DUCH

Divadlo Continuo a jeho paralely s Odin Teatret

Oponent: prof. MgA. Jan Vedral, PhD.

Dizertační práce Marka Turošíka se pokouší shrnout jeho mnohaletou osobní a tvůrčí zkušenost aktivní dramaturgické spolupráce s Divadlem Continuo. Vzhledem k podstatě činnosti tohoto souboru či spíše proměňujícího se spolku spolupracovníků rodiny Pavla Štourače, která je držitelem značky a identity Divadla Continuo, přesahuje Turošíkovo dramaturgování meze dramaturgické profese všemi kreativními směry. Kontinuální proměnlivost, neustrnutí, ale neustálé bádání nad obsahy žité skutečnosti a způsoby jejich divadelního vyjádření, jsou vyjádřeny i v názvu divadla a zakládají jeho program. Doktorand byl účastníkem těchto kontinuálních proměn více než deset let, v předložené práci se snaží získanou zkušenost důkladně a poctivě zbádat, kontextualizovat a strukturovat.

Jako oponent mám k práci hned dvojí osobní vztah. Jednak jsem sám několik let a na několika projektech se Štouračovým Continuem spolupracoval a byl jsem také školitelem Štouračovy dizertační práce Hledání místa pro divadlo, která byla obhájena před deseti lety. A potom – v Turošíkových studijních začátcích, při jeho bakalářském studiu režie a dramaturgie na FDU AU v Banské Bystrici, jsem byl jeho učitelem; bylo to v době, kdy jsme několik bystrických studentů nechali souběžně studovat právě v tehdejší dílně Continua. Turošík staví kompozici a koncept své dizertace na teorii S. Blackmorové o kulturní evoluci způsobené šířením memu, připomínám tedy tuto již minulou a doktorandem pomínutou okolnost, neboť měla, a to nejen v jeho případě, ale i v práci dalších mladých osobností slovenského divadla a divadelní pedagogiky (dnešní pedagogové FDU AU Anna Gromanová, Soňa Kočanová, Tomáš Mishura) právě onen ráz prvotní náklady memem „třetího divadla“.

Tento dvojí vztah mi dovoluje Turošíkovu práci ocenit, ale opravňuje mě ji také částečně problematizovat.

S radostí vnímám, jak výrazně se rozšířily Markovy divadelní obzory, co všechno probádal a prostudoval, aby mohl práci napsat tak komplexně a promyšleně, jak ji napsal. Těší mě, jak výrazně se etabloval v divadelní práci (a to nejen v samotném Continuu, ale v řadě dalších aktivit ve střední Evropě). Potěšila mě i jeho schopnost živým jazykem uchopit a převážně esejisticky postihnout těžkavou a často nesnadno verbalizovatelnou materii při popisech činnosti zpravidla nonverbálního divadla a při analýzách většinou intuitivního a velmi intimního zkušebního procesu souboru, procesu, který je v podstatě základním uměleckým výzkumem, a ne aplikací ověřených postupů. Mám velké pochopení pro to, když se autor, který je niterně a duchovně zasažen divadelní prací, nechá sám unášet oním putujícím duchem, který je titulem dizertační práce. Múzický a ominózní duch, jak jej označuje v práci zmiňovaný C. G. Jung, na kterého se častěji odvolává P. Štourač, souvisí s úchvatem a transcendencí, s naléhavou osudovostí. Ano, takový bývá účín setkání s tvorbou antropologického divadla. Přesto si troufám podotknout, že text dizertace by si zasloužil větší koncentraci, méně rozbíhavosti, slovní opulence a ornamentu. A dodávám ještě, že ono poznamenání, které je bytostné a celostní, je zásadnější a niternější než efektní koncept memetiky, týkající se spíše účinků marketingu a ideologie, a ne věčně se otevírající filoktétovské rány, což je mytologéma postihující tvůrčí

posedlost osobností jako je E. Barba, P. Štourač a další v Turošíkově práci zmiňovaní divadelníci a vysvětlující mimo jiné i jejich vyloučení z hlavního proudu provozování divadla.

Jak uchopit, kontextualizovat a strukturovat výsledky uměleckého výzkumu? Pavel Štourač ve své mnohokrát Turošíkem citované dizertaci se opřel o vlastní tvůrčí zkušenost. Svou práci psal v situaci, kdy jeden z jeho projektů, vlastně škola Continua, mu sice pomohl uspořádat dosavadní zkušenosti a postupy, současně však nevedl ke kýženému výsledku, totiž neumožnil stabilizovat nový soubor. Psal, když projekt promýšlel a rozvíjel a dopisoval, když bylo zřejmé, že se nadějný soubor po dvouleté tvůrčí klauzuru rozejde. To Štouračovi při reflexi problematiky dovolilo klást naléhavé otázky a pokoušet se na ně odpovídat bez nároku na vědeckou objektivitu.

Turošík takto postupovat nemůže – je sice angažovaným podílníkem na práci, ne však jejím demiurgem, zůstává tedy jako výzkumník pozorovatelem, který je jednou nohou venku, odkud se pokouší objektivizovat, jednou nohou vevnitř, kdy oné objektivizaci přirozeně brání míra zasvěcenosti. A tak celá práce osciluje mezi snahou o věcné zprostředkování fenoménu v řadě jeho souvislostí, a mezi apologetikou.

Marek Turošík – jako už zkušený dramaturg – ví, jakou výhodu při rozboru problematiky mu nabízí komparace. Proto celou kompozici své dizertace postavil na srovnávání tvorby, výzkumu, ale také stylu práce a způsobu života Barbova Odin Teatret v Holsterbo a Štouračova Continua v Malovicích. Tento přístup, ve kterém dílčími sondami analyzuje jednotlivé zkoumané aspekty, mu umožňuje shledávat, co mají oba spolky společné a v čem se liší. Sám doktorand si je ovšem vědom, že jde o určitý konstrukt, zatímco s Odin Teatret má zkušenost návštěvníka a pozorovatele, s Continuem má své prožito i jako spolutvůrce. Disponuje tedy bohatší empirií a je zkrátka insider. V Barbově případě se může opřít, a také často opírá, o autorovu bohatou teoretizující a programovou literární tvorbu, v případě Štourače má k dispozici zejména jeho již zmíněnou dizertaci. Práce tedy nezbytně převažuje k analýze činnosti Continua a komparace se někdy uplatňuje mechanicky a nadbytečně. Spěchám však dodat, že poznatky o činnosti Odin Teatret, v zásadě již uzavřené a archivně zpracovávané, jsou cenným a v řadě hledisek původním Turošíkovým přínosem našemu poznání.

Druhý prostředek teoretické objektivizace, totiž doktorandovo úsilí jaksi vědecky oprávnit onu komparaci pomocí teorie memetiky, je spíše literárním, řekněme metaforickým postupem než účinným paradigmatickým. Jistěže je pravda, že na Helenu a Pavla Štouračovi v době jejich divadelnických začátků zapůsobila stáž v Odin Teatret. Ale právě tak to byl i svobodný duch katedry scénografie DAMU za vedení prof. A. Pražáka, právě tak to byla dlouholetá intenzivní spolupráce Continua s prof. J. Pilátovou a zkrátka celé postupné zapojování se do mnohačetné festivalové, workshopové a výzkumné aktivity třetího, či řekněme antropologického divadla.

Tolik tedy k metodologii práce, která je, i přes tyto náběhy k vědeckým ambicím a jimi působenými vnitřními rozpory, meritorně prací teoretizujícího dramaturga, poctivě zkoumajícího a zaujatě interpretujícího živou divadelní činnost. Vítám proto i v přílohách obsaženou dokumentaci nejnovějších projektů Continua, na nichž se doktorand podílel.

Oceňme bohatství zdrojovaných materiálů, které Marek Turošík využil, aby práci Continua kontextualizoval. Toto zařazení do souvislostí v zásadě přehledně shrnuje známé poznatky. Někde se můžeme přít o to, zda dostatečně, jinde zase namítat, že nadbytečně, ale to už je osud všech pokusů o shrnující referát.

Co je v práci nové a přínosné se týká podrobné analýzy činnosti Odin Teatret a zejména důkladného výzkumu práce Continua. V tom Turošíkova dizertace výrazně zceluje a posunuje naše poznání tohoto významného souboru, ovlivňujícího českou divadelní krajinu už třicet let. Určitým, a

rovnou říkám pochopitelným, omezením Turošíkovy reflexe je zmíněný obdivný postoj k osobnostem a tvorbě Heleny a Pavla Štouračových. Od obhajoby Štouračovy dizertace uplynulo přeci jen deset událostmi bohatých let a i Štourač, jak sám přiznal v osobním hovoru se svým bývalým školitelem, vidí řadu axiomů i závěrů své tehdejší práce jinak. Tento kontinuální vývoj Turošík zachycuje a popisuje, přesto se však při analýze východisek práce Continua příliš přidržuje zejména Štouračovy původní dizertace.

Dizertační práce Marka Turošíka splňuje všechny nároky pro tento typ akademické kvalifikační práce. Uvedené dílčí výhrady se týkají spíše možnosti jejího přepracování pro případné knižní vydání. Práci doporučuji k obhajobě a po jejím úspěšném splnění doporučuji udělit Marku Turošíkovi titul Ph.D.

Prosím doktoranda, aby se při obhajobě zaměřil na tyto problémové okruhy:

- 1) Opakovaně píšete, že činnost Odin Teatret, ale také Continua a řady českých a slovenských souborů, které začaly profesionálně působit v devadesátých letech, odmítá institucionalizovanou podobu tzv. statuárních, tedy státem či municipalitou zřizovaných divadel. Zároveň se zabýváte tím, jak obtížně a se střídavými úspěchy a neúspěchy se tato nezávislá divadla snažila vytvořit nezbytné provozní, finanční a personální zázemí, jinak řečeno, jak sama spěla k nějaké podobě institucionalizace. Instituce udržuje provoz a umožňuje, v lepším případě, tvorbu. Divadelní tvorba a výzkum se bez opory instituce často hroutí pod provozně neuskutečnitelnými vlastními představami. Jak postihl tento vývoj Continuo? A pokud si myslíte, jak píšete, že nyní byl nalezen optimální model činnosti souboru, jak podle Vás vypadá a jak je případně aplikovatelný pro nastupující generaci divadelníků?
- 2) Continuo je divadelním uskupením, které se programově zabývá základním výzkumem. Jako by odmítalo těžit úspěch a profit z vlastních objevů a jejich využívání. Poté, co se ze site specific Kratochvílení stala turisty hojně vyhledávaná letní atrakce, skončil Štourač s jejich pořádáním a letní školu přenesl do jiných prostorů. Můžete pojmenovat některé výdobytky tohoto základního výzkumu, které se za dobu působení Continua staly prostředky, aplikovanými jinými divadly v jejich běžné činnosti?

V Petrovicích u Sedlčan 16. 10. 2021

Prof. MgA. Jan Vedral, PhD.